Repertoriul jurisprudenței

CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL
JULIANE KOKOTT
prezentate la 15 decembrie 2011 [1]

Cauza C-368/10

Comisia Europeană
împotriva

Regatului Țărilor de Jos

„Contracte de achiziții publice de bunuri — Produse biologice — Comerț echitabil — Compatibilitatea ecologică și socială a produselor — Activitate economică durabilă — Mărcile de calitate «Max Havelaar» și «EKO» — Principii de atribuire — Specificații tehnice — Caracteristici de mediu — Respectarea cerințelor și selecția participanților — Capacități tehnice și profesionale — Criterii de atribuire a contractelor — Oferta cea mai avantajoasă din punct de vedere economic — Articolele 2, 23, 26, 44, 48 și 53 din Directiva 2004/18/CE”

Cuprins

I – Introducere 3

II – Cadrul juridic 3

III – Situația de fapt și procedura precontencioasă 6

A – Procedura de atribuire 6

1. Anunțul de participare la procedura de atribuire 6

2. Caietul de sarcini 7

3. Comunicarea informațiilor 7

4. Atribuirea contractului 8

B – Etichetele de calitate menționate în condițiile contractuale 8

C – Procedura precontencioasă 8

IV – Concluziile părților și procedura în fața Curții de Justiție 9

1 — Limba originală: germana.

V – Apreciere 9

A – Primul motiv: referirea în specificațiile tehnice la mărcile de calitate „Max Havelaar” și „EKO” pentru cafelele și ceaiurile de livrat 10

1. Primul aspect al primului motiv: referirea la marca de calitate „EKO” pentru cafeaua și ceaiul de livrat [articolul 23 alineatul (6) din Directiva 2004/18] 10

a) Aplicabilitatea articolului 23 din Directiva 2004/18 11

b) Inexistența unei interdicții generale de referire la etichetele ecologice în cadrul stabilirii caracteristicilor de mediu ale unui produs 11

c) Interdicția de a prevedea în mod obligatoriu o anumită etichetă ecologică 13

d) Concluzie intermediară 14

2. Al doilea aspect al primului motiv: referirea la marca de calitate „Max Havelaar” pentru cafeaua și ceaiul de livrat [articolul 23 alineatul (8) din Directiva 2004/18] 14

a) Cu privire la aplicabilitatea articolului 23 alineatul (8) din Directiva 2004/18 14

b) În subsidiar: cu privire la compatibilitatea referirii la marca de calitate „Max Havelaar” cu Directiva 2004/18 16

i) Dispoziția aplicabilă: articolul 26 din Directiva 2004/18 16

ii) Examinarea referirii la marca de calitate „Max Havelaar” în lumina articolului 26 din Directiva 2004/18 16

3. Rezumatul primului motiv 18

B – Al treilea motiv: referirea din cuprinsul criteriilor de atribuire la mărcile de calitate „Max Havelaar” și „EKO” cu privire la ingredientele de livrat 18

1. Observație preliminară 18

2. Primul argument din cadrul celui de al treilea motiv: pretinsa lipsă a unei legături între obiectul contractului și cele două mărci de calitate 19

3. Al doilea argument din cadrul celui de al treilea motiv: referirea la mărcile de calitate în loc de referirea la criteriile acestora 20

C – Al doilea motiv: pretinsa referire la achizițiile constante și la comportamentul responsabil din punct de vedere social drept criteriu de selecție 22

1. Primul aspect al celui de al doilea motiv: cerințe pretins nepermise privind dovada capacității tehnice a ofertanților [articolul 48 alineatul (1) coroborat cu alineatul (2) din Directiva 2004/18] 22

2. Al doilea aspect al celui de al doilea motiv: pretinsa lipsă a legăturii cerințelor privind capacitatea ofertanților cu obiectul contractului [articolul 44 alineatul (2) din Directiva 2004/18] 23

3. Al treilea aspect al celui de al doilea motiv: pretinsa încălcare a principiului general al transparenței (articolul 2 din Directiva 2004/18) 24

D – Sinteză recapitulativă 25

VI – Cheltuielile de judecată 26

VII– Concluzie 26

I – Introducere

1. Atât consumatorii, cât și întreprinderile și autoritățile publice acordă o importanță din ce în ce mai mare consumului durabil. Punctul central al prezentei proceduri de constatare a neîndeplinirii obligațiilor îl reprezintă posibilitatea autorităților contractante de a stabili drept condiție în cadrul procedurilor de atribuire a contractelor compatibilitatea ecologică și socială a produselor.

2. În anul 2008, o colectivitate teritorială din Țările de Jos s-a referit în cadrul unei proceduri de atribuire a unui contract de achiziții publice având ca obiect livrarea și gestionarea distribuitoarelor de cafea la etichetele de calitate „Max Havelaar" și „EKO". Prin aceasta, se urmărea asigurarea faptului că ofertantul declarat câștigător va livra produse „durabile" care se remarcau în special prin compatibilitatea lor ecologică și socială. În prezent, Comisia Europeană impută Regatului Țărilor de Jos faptul că utilizarea celor două etichete, precum și diferite formulări din cuprinsul caietului de sarcini încalcă prevederile din dreptul Uniunii cu privire la achizițiile publice.

3. Dacă și în ce măsură este permisă, în cadrul procedurilor de atribuire, luarea în considerare a intereselor ecologice și sociale și în special referirea la etichetele din domeniile privind mediul și comerțul echitabil reprezintă o problemă de importanță fundamentală pentru dezvoltarea viitoare a legislației care guvernează contractele de achiziții publice. Pentru a răspunde la această întrebare, Curtea se confruntă cu provocarea de a găsi un echilibru echitabil între cerințele pieței interne și obiectivele sociale și de mediu, fără a neglija însă cerințele practice ale procedurilor de atribuire. Pe de o parte, nu trebuie să se ajungă la discriminări între potențialii ofertanți și nici la împărțirea pieței. Pe de altă parte, autoritățile contractante trebuie să aibă posibilitatea de a achiziționa produse ecologice, biologice și echitabile din punct de vedere comercial în condițiile unor activități administrative rezonabile.

II – Cadrul juridic

4. Cadrul juridic al prezentei cauze este determinat de Directiva 2004/18/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 31 martie 2004 privind coordonarea procedurilor de atribuire a contractelor de achiziții publice de lucrări, de bunuri și servicii [2].

5. În titlul I din această directivă, intitulat „Definiții și principii generale", articolul 2 stabilește următoarele „[p]rincipii de atribuire a contractelor":

„Autoritățile contractante tratează operatorii economici în mod egal și fără discriminare și acționează potrivit principiului transparenței."

6. Titlul II din Directiva 2004/18, intitulat „Norme privind contractele de achiziții publice", cuprinde în capitolul IV o serie de „norme speciale privind caietul de sarcini și documentele contractului", dintre care sunt relevante în speță, pe de o parte, articolul 23 coroborat cu anexa VI și articolul 26, pe de altă parte.

2 — JO L 134, p. 114, Ediție specială, 06/vol. 8, p. 116.

7. Astfel cum rezultă din articolul 23 coroborat cu punctul 1 litera (b) din anexa VI la Directiva 2004/18, prin sintagma „specificație tehnică” se înțelege, în cazul în care este vorba de contracte de achiziții publice de bunuri,

„o specificație menționată într-un document ce definește caracteristicile solicitate pentru un produs [...], precum nivelurile de calitate, nivelurile de performanță ecologică, proiectarea pentru toate tipurile de utilizări [...] și evaluarea conformității, a performanței, a utilizării produsului, siguranța sau dimensiunile acestuia, inclusiv indicațiile aplicabile produsului în ceea ce privește denumirea sub care este comercializat, terminologia, simbolurile, testările și metodele de testare, ambalarea, marcarea și etichetarea, instrucțiunile de utilizare, procesele și metodele de producție, precum și procedurile de evaluare a conformității”.

8. În legătură cu această definiție, articolul 23 din Directiva 2004/18 cuprinde o dispoziție privind specificațiile tehnice care prevede, printre altele:

„(1) Specificațiile tehnice definite de anexa VI punctul 1 sunt menționate în documentele contractului, precum anunțurile de participare, caietul de sarcini sau documentele suplimentare. [...]

(2) Specificațiile tehnice trebuie să permită accesul egal al ofertanților și să nu aibă ca efect impunerea unor obstacole nejustificate în calea concurenței în ceea ce privește lansarea procedurilor de achiziții publice.

(3) Fără a aduce atingere normelor tehnice obligatorii de drept intern, în măsura în care sunt compatibile cu dreptul comunitar, specificațiile tehnice sunt formulate:

(a) fie prin trimitere la specificațiile tehnice definite de anexa VI [...]. Fiecare trimitere este însoțită de mențiunea «sau echivalent»;

(b) fie în termeni de performanțe sau de cerințe funcționale; acestea pot include caracteristici de mediu. Cu toate acestea, specificațiile tehnice trebuie să fie suficient de exacte pentru ca ofertanții să poată determina obiectul contractului și pentru ca autoritățile contractante să poată atribui contractul;

(c) fie în termeni de performanțe sau de cerințe funcționale, prevăzute la litera (b), făcând trimitere la specificațiile menționate la litera (a) ca mijloc de prezumție a conformității cu respectivele performanțe sau cerințe funcționale;

(d) fie prin trimitere la specificațiile prevăzute la litera (a), pentru anumite caracteristici, și la performanțele sau cerințele funcționale prevăzute la litera (b), pentru alte caracteristici.

[...]

(6) În cazul în care prevăd caracteristici de mediu în termeni de performanțe sau de cerințe funcționale, astfel cum sunt menționate la alineatul (3) litera (b), autoritățile contractante pot utiliza specificațiile detaliate sau, dacă este necesar, părți din acestea, conform etichetelor ecologice europene sau (multi)naționale sau conform oricăror alte etichete ecologice, cu condiția ca:

respectivele specificații să fie adecvate, astfel încât să definească toate caracteristicile bunurilor sau serviciilor care fac obiectul contractului;

— cerințele etichetei să fie stabilite pe baza informațiilor științifice;

— etichetele ecologice să fie adoptate printr-o procedură la care să poată participa toate părțile implicate, precum organismele guvernamentale, consumatorii, producătorii, distribuitorii și organizațiile de mediu;

— specificațiile să fie accesibile tuturor părților interesate.

Autoritățile contractante pot preciza că produsele sau serviciile care prezintă etichete ecologice sunt considerate ca respectând specificațiile tehnice definite în caietul de sarcini; autoritățile contractante trebuie să accepte orice alte mijloace de probă adecvate, cum ar fi un dosar tehnic emis de producător sau un raport de testare emis de un organism recunoscut.

[...]

(8) Cu excepția cazului în care sunt justificate de obiectul contractului, specificațiile tehnice nu pot preciza un anumit producător, o anumită origine sau un anumit procedeu și nici nu se pot referi la o marcă, la un brevet, la un tip, la o origine sau la o producție anumite, care ar avea ca efect favorizarea sau eliminarea anumitor întreprinderi sau produse. Această mențiune sau referire este autorizată, cu titlu excepțional, în cazul în care nu este posibilă o descriere suficient de exactă și de inteligibilă a obiectului contractului, în conformitate cu alineatele (3) și (4); o astfel de mențiune sau referire este însoțită de cuvintele «sau echivalent».”

9. În plus, articolul 26 din Directiva 2004/18, intitulat „Condiții de executare a contractului”, stabilește:

„Autoritățile contractante pot prevedea condiții speciale privind executarea contractului, cu condiția să fie compatibile cu dreptul comunitar și să fie menționate în anunțul de participare sau în caietul de sarcini. Condițiile de executare a unui contract se pot referi, în special, la aspecte sociale și de mediu.”

10. În titlul II capitolul VII din Directiva 2004/18 sunt prevăzute dispoziții cu privire la „Desfășurarea procedurii”; dintre acestea, sunt relevante articolele 44, 48 și 53.

11. Articolul 44 din Directiva 2004/18 face parte din categoria dispozițiilor generale privind desfășurarea procedurii. Intitulat „Verificarea respectării cerințelor și selecția participanților, atribuirea contractelor”, acest articol prevede, printre altele:

„(1) Contractele se atribuie [...], după verificarea respectării cerințelor pentru operatorii economici [...], realizată de autoritățile contractante conform criteriilor referitoare la capacitatea economică și financiară, la cunoștințele sau capacitățile profesionale sau tehnice prevăzute la articolele 47-52 [...]

(2) Autoritățile contractante pot solicita candidaților și ofertanților să îndeplinească niveluri minime de capacități, în conformitate cu articolele 47 și 48.

Amploarea informațiilor menționate la articolele 47 și 48, precum și nivelurile minime de capacități solicitate pentru un anumit contract trebuie să se raporteze la și să fie proporționale cu obiectul contractului.

Aceste niveluri minime sunt menționate în anunțul de participare.

[...]”

12. Articolul 48 din Directiva 2004/18 cuprinde dispoziții privind „[c]apacități[le] tehnice și/sau profesionale” ale operatorilor economici și prevede, printre altele:

„(1) Capacitățile tehnice și profesionale ale operatorilor economici sunt evaluate și verificate în conformitate cu alineatele (2) și (3).

(2) Capacitățile tehnice ale operatorilor economici pot fi dovedite în unul din următoarele moduri, în funcție de natura, cantitatea sau importanța și utilizarea lucrărilor, a bunurilor sau a serviciilor:

[...]

(c) descrierea echipamentului tehnic, a măsurilor aplicate de furnizor sau de prestatorul de servicii în vederea asigurării calității și a resurselor sale de studiu și de cercetare;

[...]

(6) Autoritatea contractantă precizează, în anunțul de participare sau în invitația ofertantului, referințele pe care dorește să le primească, dintre cele de la alineatul (2)."

13. În final, articolul 53 alineatul (1) din Directiva 2004/18, intitulat „Criterii de atribuire a contractelor", prevede următoarele:

„Fără a aduce atingere actelor cu putere de lege și actelor administrative de drept intern privind remunerarea anumitor servicii, criteriile pe baza cărora autoritățile contractante atribuie contractele de achiziții publice sunt următoarele:

(a) în cazul în care contractul se atribuie ofertei celei mai avantajoase din punct de vedere economic din perspectiva autorității contractante, diverse criterii referitoare la obiectul contractului de achiziții publice în cauză: de exemplu calitatea, prețul, valoarea tehnică, caracterul estetic și funcțional, caracteristicile de mediu, costurile de funcționare, rentabilitatea, serviciile postvânzare și asistența tehnică, data livrării și termenul de livrare sau de execuție sau

(b) numai prețul cel mai scăzut."

III – Situația de fapt și procedura precontencioasă

A – *Procedura de atribuire*

14. În anul 2008, provincia olandeză Noord-Holland a întreprins o procedură de atribuire având ca obiect livrarea și gestionarea distribuitoarelor de cafea. Contractul urma să fie încheiat pe o perioadă de trei ani cu posibilitatea de prelungire pentru încă un an.

1. Anunțul de participare la procedura de atribuire

15. Anunțul de participare la procedura de atribuire, publicat la 16 august 2008 în *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*[3], cuprindea, printre altele, următorul text intitulat „Descriere sumară a contractului sau a proiectului de achiziții":

„Provincia Noord-Holland a încheiat un contract având ca obiect gestionarea distribuitoarelor de cafea. Acest contract expiră la 1 ianuarie 2009. Prin intermediul unei proceduri publice de cerere de ofertă organizate la nivel european, provincia intenționează să încheie un nou contract la 1 ianuarie 2009. Un aspect important îl reprezintă efortul provinciei Noord-Holland de a spori utilizarea în distribuitoarele de cafea a produselor biologice și a celor provenite din comerțul echitabil."[4]

16. La punctul „Condiții speciale de executare a contractului" din anunțul de participare era inclusă mențiunea „Nu"[5]. Contractul de achiziții urma să fie atribuit ofertei celei mai avantajoase din punct de vedere economic.[6].

3 — JO 2008, S 158-213630.

4 — Secțiunea II 1.5 din anunțul de participare.

5 — Secțiunea III 1.4 din anunțul de participare.

6 — Secțiunea IV 2.1 din anunțul de participare.

2. Caietul de sarcini

17. În caietul de sarcini[7], care era disponibil la cerere pentru persoanele interesate, se menționa, printre altele, că la evaluarea ofertelor nu este important numai prețul, ci și criteriile de calitate și de mediu. Astfel, era subliniată importanța acordată de provincia Noord-Holland utilizării într-o măsură mai mare în distribuitoarele de cafea a produselor biologice și a celor provenite din comerțul echitabil.

18. Caietul de sarcini cuprindea atât criteriile de selecție pe care trebuiau să le îndeplinească ofertanții, cât și criteriile de atribuire în vederea evaluării ofertei celei mai avantajoase din punct de vedere economic. În plus, se specifica în mod clar că urmau să fie evaluate pe baza criteriilor de atribuire numai ofertele care corespundeau criteriilor de selecție.

19. În secțiunea 4.4 din caietul de sarcini, intitulată „Cerințe minime de selecție/niveluri minime”, la punctul 4.4.4, intitulat „Cerințe de calitate”, apărea, printre altele, următorul text:

„În vederea unor achiziții constante și a unui comportament responsabil din punct de vedere social, provincia Noord-Holland impune furnizorilor îndeplinirea criteriilor cu privire la achizițiile constante și la comportamentul responsabil din punct de vedere social. Care este modalitatea prin care dumneavoastră îndepliniți criteriile privind achizițiile constante și comportamentul responsabil din punct de vedere social? De asemenea, se va menționa măsura în care furnizorul contribuie la îmbunătățirea durabilității pieței cafelei și la producția responsabilă din punct de vedere ecologic, social și economic.”

În plus, aceeași cerință de calitate a fost calificată drept „criteriu knock-out” la punctul rezumativ 4.4.6 intitulat „Prezentarea cerințelor minime”.

20. Fiecare ofertant trebuia să accepte „[p]rofilul cerut” din anexa A la caietul de sarcini. În acesta erau cuprinse atât „cerințe”, cât și „deziderate” ale autorității contractante; în cazul primelor era vorba despre condițiile minime care trebuiau îndeplinite pentru a evita excluderea ofertantului de la procedura de atribuire, iar ultimele enumerau criteriile de atribuire a căror respectare de către fiecare ofertant era evaluată pe baza unui sistem de puncte.

21. În legătură cu ceaiurile și cafeaua care urmau să fie livrate, punctul 31 din acest profil cuprindea următoarea „cerință”:

„În ceea ce privește consumul de cafea și ceai, provincia Noord-Holland utilizează etichetele de calitate Max Havelaar și EKO.”

22. În plus, punctul 35 din profil, cu privire la „ingredientele” de livrat, și anume zahăr, lapte praf și cacao, cuprindea următorul „deziderat” al autorității contractante pentru a cărui respectare puteau fi acordate până la 15 puncte:

„În măsura posibilului, ingredientele trebuie să corespundă etichetei de calitate EKO și/sau Max Havelaar.”

23. Conform caietului de sarcini, nu se accepta depunerea unor oferte alternative. Nu erau permise nici ofertele depuse sub rezervă.

3. Comunicarea informațiilor

24. Conform caietului de sarcini, potențialii ofertanți aveau posibilitatea de a adresa întrebări provinciei amintite în calitatea sa de autoritate contractantă, aceasta acordând răspunsurile sub forma unei note informative. Această notă accesibilă în formă electronică devenea parte integrantă a caietului de sarcini și preceda alte părți ale acestuia.

7 — „Offerteaanvraag «Koffieautomaten»” din 11 august 2008 (cod: PNH-45096).

25. La 9 septembrie 2008, provincia Noord-Holland a publicat într-adevăr o asemenea notă informativă care cuprindea, printre altele, două răspunsuri la întrebările adresate de ofertanții potențiali cu privire la etichetele de calitate „Max Havelaar” și „EKO” utilizate în caietul de sarcini.

— În legătură cu punctul 31 din profilul cerut, la întrebarea „Se poate pleca de la premisa că în cazul etichetelor de calitate prevăzute se aplică sintagma «sau echivalent»?”, provincia a acordat următorul răspuns: „în măsura în care au ca temei criterii echivalente sau identice” (punctul 11 din nota informativă).

— În legătură cu punctul 35 din profilul cerut, la întrebarea „Se poate pleca de la premisa că în cazul etichetelor de calitate prevăzute se aplică mențiunea «sau echivalent»?”, provincia a acordat următorul răspuns: „Ingredientele pot prezenta o etichetă care are la bază aceleași criterii [de atribuire]” (punctul 12 din nota informativă).

4. Atribuirea contractului

26. Potrivit anunțului din 24 decembrie 2008 [8], la sfârșitul procedurii de atribuire, contractul de achiziții a fost acordat întreprinderii olandeze Maas International B.V. cu sediul în Eindhoven.

B – *Etichetele de calitate menționate în condițiile contractuale*

27. Eticheta de calitate „Max Havelaar” [9] este acordată începând din anul 1988 de către o fundație înființată în conformitate cu dreptul civil olandez, și anume Stichting Max Havelaar. Produsele prevăzute cu această etichetă de calitate sunt achiziționate la prețuri și în condiții comerciale echitabile de la organizațiile formate din mici grupuri de agricultori din țările în curs de dezvoltare. Pentru acordarea etichetei de calitate sunt aplicate patru criterii: prețul minim pentru acoperirea costurilor, suplimentul la prețul de pe piața mondială, prefinanțarea și relațiile comerciale de lungă durată dintre producător și importator. Stabilirea normelor, auditul și certificarea sunt realizate de către o federație de întreprinderi, Fairtrade Labelling Organization (FLO) [10], cu sediul în Bonn, Germania.

28. Eticheta de calitate „EKO” reprezintă de asemenea o etichetă de drept privat olandez. Aceasta este acordată începând cu anul 1985 de către o fundație înființată în conformitate cu dreptul civil olandez, Stichting Skal, pentru produsele formate în proporție de 95 % din ingrediente biologice. Stichting Skal își desfășoară activitatea în colaborare cu Ministerul Agriculturii, Mediului și Pescuitului olandez.

29. Etichetele „Max Havelaar” și „EKO” sunt mărci comunitare înregistrate la Oficiul pentru Armonizare în cadrul Pieței Interne.

C – *Procedura precontencioasă*

30. În urma unei plângeri adresate Comisei, aceasta a inițiat prezenta procedură de constatare a neîndeplinirii obligațiilor. Prin scrisoarea de punere în întârziere din 14 mai 2009 și prin avizul motivat din 29 octombrie 2009, Comisia a invocat, în esență, aceleași motive pe care se întemeiază acum prezenta acțiune. Comisia impută Regatului Țărilor de Jos faptul că procedura de atribuire s-a realizat cu încălcarea dispozițiilor Directivei 2004/18.

8 — Anunțul de participare, JO 2008, S 250-333033.

9 — Potrivit guvernului olandez, numele „Max Havelaar” este împrumutat din titlul unei cărți binecunoscute din literatura olandeză: *Max Havelaar of de koffieveilingen der Nederlandsche Handelsmaatschappij* (Max Havelaar sau licitațiile de cafea ale companiei olandeze). Autorul acestei cărți din anul 1859 este Multatuli (pseudonimul lui Eduard Douwes Dekker). Cartea abordează condițiile precare de pe culturile de cafea din fostele Indii Olandeze (în prezent Indonezia) ca urmare a politicii olandeze de colonizare.

10 — A se vedea în acest sens pagina de internet www.fairtrade.net (accesată ultima dată la 25 octombrie 2011).

31. Țările de Jos contestă acuzația de neîndeplinire a obligațiilor atât prin răspunsul din 17 august 2009 la scrisoarea de punere în întârziere, precum și în observațiile scrise din 31 decembrie 2009 depuse în urma avizului motivat al Comisiei [11].

IV – Concluziile părților și procedura în fața Curții de Justiție

32. Prin cererea introductivă din 20 iulie 2010, depusă la grefa Curții la 22 iulie 2010, în conformitate cu articolul 258 alineatul (2) TFUE, Comisia a formulat prezenta acțiune împotriva Regatului Țărilor de Jos.

33. Comisia solicită Curții:

1) constatarea că, prin faptul că, în cadrul atribuirii unui contract de achiziție publică având ca obiect livrarea și gestionarea distribuitoarelor de cafea, publicat sub numărul 2008/S 158-213630, autoritatea contractantă

   — a prevăzut în specificațiile tehnice mărcile de calitate Max Havelaar și EKO sau, în orice caz, criterii comparabile ori identice privind mărcile de calitate respective, încălcând articolul 23 alineatele (6) și (8) din directivă;

   — în vederea verificării respectării cerințelor de către operatori, a prevăzut criterii și dovezi privind achiziții constante și un comportament responsabil din punct de vedere social, încălcând articolul 48 alineatele (1) și (2), articolul 44 alineatul (2) și, în orice caz, articolul 2 din această directivă;

   — în vederea formulării criteriilor de atribuire, a prevăzut o referire la mărcile de calitate Max Havelaar și/sau EKO sau, în orice caz, criterii identice privind mărcile de calitate respective, încălcând articolul 53 alineatul (1) din această directivă;

2) obligarea Regatului Țărilor de Jos la plata cheltuielilor de judecată.

34. Regatul Țărilor de Jos solicită Curții:

1) respingerea acțiunii și

2) obligarea Comisiei la plata cheltuielilor de judecată.

35. Procedura în fața Curții cu privire la acțiunea Comisiei s-a desfășurat în scris și a fost urmată ulterior de audierea din 26 octombrie 2011. Regatul Danemarcei, căruia prin Ordonanța președintelui din 11 februarie 2011 i-a fost admisă cererea de intervenție în susținerea concluziilor Regatului Țărilor de Jos, și-a retras participarea la procedură prin memoriul depus la 17 octombrie 2011.

V – Apreciere

36. Urmărirea obiectivelor privind politica socială și de mediu a fost mult timp desconsiderată în materia dreptului privind contractele de achiziții publice, fapt care s-a manifestat nu în ultimul rând prin utilizarea sintagmei „scopuri de atribuire irelevante”. Între timp, a fost recunoscut în principiu faptul că autoritățile contractante pot lua în considerare la atribuirea contractelor și aspecte privind

11 — În răspunsul acordat la scrisoarea de punere în întârziere, guvernul olandez a recunoscut că prevederile articolului 2, ale articolului 23 alineatul (6) și ale articolului 53 din Directiva 2004/18 „nu au fost respectate literal”. O astfel de afirmație nu se mai regăsește însă în răspunsul dat la avizul motivat.

politica socială și de mediu [12], lucru necontestat în principiu de Comisie. Pe de o parte, aceasta rezultă în termeni generali din avizele pe această temă publicate de Comisie [13]. Pe de altă parte, Comisia a recunoscut în mod expres în prezenta procedură – inclusiv în cursul ședinței – faptul că autorităților contractante le este recunoscută posibilitatea de a încheia contracte de achiziții publice de bunuri care au ca obiect achiziționarea de produse biologice provenite dintr-o practică comercială echitabilă.

37. În realitate însă este foarte disputată problema privind condițiile și forma în care autoritățile contractante pot include într-o procedură de atribuire concretă considerațiile sociale și de mediu. În speță, Comisia consideră că s-a încălcat Directiva 2004/18. Comisia contestă procedura întreprinsă de provincia Noord-Holland sub trei aspecte față de care și-a exprimat în acțiunea formulată în fața Curții câte un motiv separat. În principal, este vorba despre referirea la mărcile de calitate „Max Havelaar" și „EKO" din caietul de sarcini.

38. Regatul Țărilor de Jos nu contestă aplicabilitatea Directivei 2004/18 în cazul contractului de achiziții de bunuri în litigiu, ci doar acuzația că provincia Noord-Holland a încălcat prevederile acestei directive.

A – *Primul motiv: referirea în specificațiile tehnice la mărcile de calitate „Max Havelaar" și „EKO" pentru cafelele și ceaiurile de livrat*

39. Prin intermediul primului motiv, Comisia impută Regatului Țărilor de Jos faptul că a încălcat articolul 23 alineatele (6) și (8) din Directiva 2004/18, din care rezultă modalitatea în care autoritățile contractante pot defini caracteristicile produselor (așa-numitele „specificații tehnice").

40. Astfel cum a explicat în cadrul ședinței, Comisia nu consideră ca fiind contrară dreptului Uniunii decizia în sine a provinciei Noord-Holland de a achiziționa produse biologice provenite din comerțul echitabil [14]. Dimpotrivă, încălcarea criticată a articolului 23 din Directiva 2004/18 constă în aceea că la stabilirea specificațiilor tehnice provincia Noord-Holland s-a referit la mărcile de calitate „Max Havelaar" și „EKO" sau la etichete care au la bază criterii comparabile sau identice.

41. În concret, acest motiv vizează punctul 31 din profilul cerut, prin intermediul căruia ofertanților li s-a comunicat pe calea unei „cerințe" că provincia Noord-Holland „utilizează" în cazul consumului de cafea și de ceai mărcile de calitate „Max Havelaar" și „EKO". Trebuie de asemenea luat în considerare punctul 11 din nota informativă, în care autoritatea contractantă a explicat că sunt acceptate și etichete de calitate „comparabile", „în măsura în care acestea au la bază criterii comparabile sau identice".

42. Primul aspect al primului motiv vizează marca de calitate „EKO" (a se vedea în acest sens secțiunea 1), iar cel de al doilea aspect este rezervat mărcii de calitate „Max Havelaar" (a se vedea în acest sens secțiunea 2).

1. Primul aspect al primului motiv: referirea la marca de calitate „EKO" pentru cafeaua și ceaiul de livrat [articolul 23 alineatul (6) din Directiva 2004/18]

43. Primul aspect al primului motiv se referă la marca de calitate „EKO", a cărei includere în cuprinsul punctului 31 din profilul cerut încalcă, în opinia Comisiei, articolul 23 alineatul (6) din Directiva 2004/18.

12 — A se vedea în acest sens în principal Hotărârea din 20 septembrie 1988, Beentjes (31/87, Rec., p. 4635, punctele 28-30), și Hotărârea din 17 septembrie 2002, Concordia Bus Finland (C-513/99, Rec., p. I-7213, punctele 53-69), precum și considerentele (1), (5), (29), (33), (44) și (46) ale Directivei 2004/18.

13 — Comunicarea interpretativă a Comisiei din 4 iulie 2001 privind legislația comunitară aplicabilă achizițiilor publice și posibilitatea de integrare a considerentelor ecologice în acestea [COM(2001) 274 final, JO 2001, C 333, p. 12]; Comunicarea interpretativă a Comisiei din 15 octombrie 2001 privind interpretarea legislației comunitare în legătură cu achizițiile publice și posibilitatea de integrare a considerentelor sociale în acestea [COM(2001) 566 final, JO 2001, C 333, p. 27]; Comunicarea Comisiei din 16 iulie 2008 către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor – „Achiziții publice pentru îmbunătățirea condițiilor de mediu" [COM(2008) 400 final]; Comunicarea Comisiei din 5 mai 2009 către Consiliu, Parlamentul European, Comitetul Economic și Social European – „Contribuind la dezvoltarea durabilă: rolul comerțului echitabil și al sistemelor neguvernamentale de asigurare a durabilității comerciale" [COM(2009) 215 final, p. 10]; Comunicarea Comisiei din 3 martie 2010 „EUROPA 2020 – O strategie pentru o creștere inteligentă, durabilă și integrată" [COM(2010) 2020 final, p. 18 și 19].

14 — A se vedea în acest sens prezentarea generală a contractului din anunțul de participare și din caietul de sarcini (redate parțial la punctele 15 și 17 din prezentele concluzii).

44. În acest sens, trebuie observat că autoritățile contractante au libertatea de a stabili ele însele produsele pe care doresc să le achiziționeze. Totuși, la stabilirea caracteristicilor produselor, inclusiv a caracteristicilor de mediu, autoritățile trebuie să respecte anumite norme din dreptul Uniunii prin care se urmărește asigurarea desfășurării în condiții de transparență a respectivei proceduri de atribuire, a eliminării discriminării între potențialii ofertanți, precum și evitarea creării unor obstacole nejustificate în calea concurenței în ceea ce privește lansarea procedurilor de achiziții publice. Din categoria acestor norme face parte și articolul 23 din Directiva 2004/18.

a) Aplicabilitatea articolului 23 din Directiva 2004/18

45. Articolul 23 din Directiva 2004/18 cuprinde dispoziții detaliate cu privire la utilizarea specificațiilor tehnice de către autoritățile contractante în documentele contractului. Astfel cum rezultă de la punctul 1 litera (b) din anexa VI la această directivă, prin specificație tehnică se înțelege, în cazul în care este vorba de contracte de achiziții publice de bunuri, acea specificație menționată într-un document ce definește caracteristicile solicitate pentru un produs. Cu titlu de exemplu, în anexa VI punctul 1 litera (b) sunt enumerate ca specificații tehnice, printre altele, nivelurile de performanță ecologică, simbolurile, ambalarea, marcarea și etichetarea, precum și procesele și metodele de producție.

46. Această definiție a specificației tehnice poate cuprinde fără probleme referirea unei autorități contractante la o etichetă ecologică precum marca de calitate „EKO”. Aceasta deoarece eticheta reprezintă o anumită metodă de producție și oferă informații cu privire la anumite caracteristici de mediu ale cafelei și ale ceaiului.

47. Prin urmare, utilizarea mărcii de calitate EKO în profilul cerut al provinciei Noord-Holland trebuie raportată la articolul 23 din Directiva 2004/18.

b) Inexistența unei interdicții generale de referire la etichetele ecologice în cadrul stabilirii caracteristicilor de mediu ale unui produs

48. Conform articolului 23 alineatul (3) litera (b) din Directiva 2004/18, autoritățile contractante au posibilitatea de a prevedea caracteristici de mediu pentru produsele de livrat în termeni de performanță și de cerințe funcționale. În acest scop, autoritățile contractante pot utiliza, în temeiul articolului 23 alineatul (6) din Directiva 2004/18, specificațiile detaliate sau, după caz, părți din acestea, conform etichetelor ecologice europene sau (multi)naționale sau conform altor etichete ecologice.

49. Se pare că Comisia înțelege această dispoziție în sensul că autoritățile contractante pot să se refere în cadrul descrierii cerințelor lor față de potențialii ofertanți numai la specificații concrete – altfel spus, numai la cele „scrise cu minuscule” – și că li se interzice orice referire directă la etichetele ecologice.

50. Contrar opiniei Comisiei, o astfel de interdicție categorică de utilizare a etichetelor ecologice nu poate fi totuși desprinsă din cuprinsul articolului 23 alineatul (6) din Directiva 2004/18 și nici nu pare a fi justificată în temeiul finalității acestei prevederi sau al locului pe care îl ocupă în sistemul directivei.

51. Astfel, la articolul 23 alineatul (6) din Directiva 2004/18 sunt evidențiate „specificațiile detaliate” pe care autoritățile contractante au posibilitatea să le utilizeze în vederea descrierii caracteristicilor de mediu ale produselor.

52. Acest lucru nu înseamnă însă în mod obligatoriu că autoritățile contractante trebuie să enumere separat în documentele contractului fiecare specificație aferentă unei etichete ecologice. Dimpotrivă, autoritățile contractante au libertatea ca prin simpla referire la eticheta ecologică să facă o trimitere globală în documentele contractului la toate specificațiile care stau la baza respectivei etichete. Astfel, articolul 23 alineatul (6) din Directiva 2004/18 trebuie interpretat în sensul că permite autorităților contractante să utilizeze în vederea desemnării caracteristicilor de mediu „specificațiile detaliate” „conform [...] etichetelor ecologice”.

53. Potrivit textului explicit al normei, o astfel de trimitere globală nu este permisă numai în privința etichetelor ecologice „europene” – de exemplu așa-numita „etichetă UE ecologică” în sensul Regulamentului (CE) nr. 1980/2000 [15], respectiv al Regulamentului (CE) nr. 66/2010 [16] –, ci și în privința etichetelor „naționale”, „multinaționale” sau a „oricăror alte” etichete, atât timp cât acestea corespund criteriilor enumerate la cele patru liniuțe ale articolului 23 alineatul (6) din Directiva 2004/18 [17].

54. Contrar susținerilor Comisiei, trimiterea globală la toate specificațiile care stau la baza unei etichete ecologice este de regulă compatibilă cu principiul transparenței care face parte dintre principiile europene fundamentale care guvernează legislația în materie de contracte publice de achiziții [18].

55. Într-adevăr, principiul transparenței impune numai ca specificațiile tehnice să fie accesibile *în mod egal* tuturor ofertanților [articolul 23 alineatul (2) din Directiva 2004/18], iar caracteristicile de mediu ale produselor de livrat să fie suficient de exacte pentru ca ofertanții *să poată determina obiectul contractului* [articolul 23 alineatul (3) litera (b) din Directiva 2004/18] [19].

56. În această privință, este întotdeauna pe deplin satisfăcătoare trimiterea globală la specificațiile care stau la baza unei etichetări ecologice. Aceasta deoarece se prezumă că un ofertant suficient de informat și care dă dovadă de o diligență normală [20] cunoaște etichetele ecologice utilizate pe respectiva piață sau cel puțin solicită informații din partea centrelor de certificare cu privire la criteriile stabilite pentru acordarea acestor etichete.

57. În plus, la stabilirea cerințelor impuse autorităților contractante trebuie să se țină seama de activitatea depusă de autoritatea respectivă în legătură cu aceste cerințe. Aceste activități trebuie să fie întotdeauna proporționale cu obiectivele urmărite prin legislația în materia contractelor de achiziții publice. Dacă din punctul de vedere al unui ofertant suficient de informat caracteristicile de mediu ale unui produs sunt destul de clare numai prin simpla referire la specificațiile care stau la baza unei etichete ecologice, ar fi disproporționat de formalist ca autorității publice să i se pretindă de asemenea enumerarea detaliată a tuturor acestor specificații.

58. Faptul că referirea directă la o etichetă ecologică nu este în principiu interzisă o dovedește și ultimul paragraf al articolului 23 alineatul (6) din Directiva 2004/18. Prin prevederea cuprinsă în acest paragraf, autorităților contractante le este recunoscută în mod expres posibilitatea de a institui prezumția conform căreia mărfurile sau serviciile prevăzute cu o anumită etichetă ecologică corespund specificațiilor tehnice stabilite în cuprinsul caietului de sarcini. Această normă ar fi lipsită de sens dacă autorităților contractante li s-ar permite doar numirea în parte a fiecărei specificații, nu însă și referirea la eticheta ecologică aferentă.

59. Împrejurarea că, în speță, provincia Noord-Holland s-a referit în documentația contractului la o etichetă ecologică, fără a enumera în mod detaliat specificațiile care stau la baza acesteia, nu reprezintă în sine o încălcare a articolului 23 alineatul (6) din Directiva 2004/18.

15 — Regulamentul (CE) nr. 1980/2000 al Parlamentului European și al Consiliului din 17 iulie 2000 privind sistemul comunitar revizuit de acordare a etichetei ecologice (JO L 237, p. 1, Ediție specială, 15/vol. 6, p. 95).

16 — Regulamentul (CE) nr. 66/2010 al Parlamentului European și al Consiliului din 25 noiembrie 2009 privind eticheta UE ecologică (JO L 27, p. 1). Acest regulament a abrogat Regulamentul nr. 1980/2000 începând cu 19 februarie 2010.

17 — A se vedea în acest sens explicațiile Comisiei cu privire la modificarea punctului 45 din Propunerea modificată de directivă a Parlamentului European și a Consiliului privind coordonarea procedurilor de atribuire a contractelor de achiziții publice de bunuri, de servicii și de lucrări COM(2002) 236 final (JO C 203 E, p. 210, 215, coloana din dreapta). În urma unei întrebări adresate de Curtea de Justiție, în cadrul ședinței părțile au căzut de acord în această privință.

18 — Articolul 2 și considerentul (2) al Directivei 2004/18.

19 — A se vedea de asemenea și ultima teză a considerentului (29) al Directivei 2004/18; în același sens, a se vedea Hotărârea din 29 aprilie 2004, Comisia/CAS Succhi di Frutta (C-496/99 P, Rec., p. I-3801, punctul 111).

20 — Cu privire la criteriul ofertantului suficient de informat și care dă dovadă de o diligență normală, a se vedea Hotărârea din 4 decembrie 2003, EVN și Wienstrom (C-448/01, Rec., p. I-14527, punctul 57), și Hotărârea Comisia/CAS Succhi di Frutta (citată la nota de subsol 19, punctul 111).

c) Interdicția de a prevedea în mod obligatoriu o anumită etichetă ecologică

60. Mai trebuie totuși să se verifice dacă modul în care provincia Noord-Holland s-a referit în speță, în cuprinsul punctului 31 din profilul cerut, la marca de calitate „EKO” reprezintă o încălcare a articolului 23 alineatul (6) din Directiva 2004/18 .

61. Părțile interpretează situația de fapt în mod diferit. În timp ce Comisia pleacă de la premisa că marca de calitate „EKO” pentru cafeaua și ceaiul de livrat a fost prevăzută în mod obligatoriu, Regatul Țărilor de Jos consideră că singura intenție a provinciei Noord-Holland a fost aceea de a achiziționa cafea și ceai provenite din producția ecologică, iar referirea la marca de calitate „EKO” din profilul cerut avea titlu de exemplu pentru a explica cerința pentru aceste produse.

62. Argumentele mai plauzibile susțin ipoteza Comisiei.

63. Într-adevăr, provincia Noord-Holland a subliniat atât în anunțul de participare al proiectului său, publicat în *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, cât și în caietul de sarcini intenția sa de a utiliza cu preponderență în distribuitoarele sale de cafea produse biologice și produse provenite din comerțul echitabil. La rubrica „Cerințe” din profilul cerut, provincia a menționat că „utilizează” cafea și ceai prevăzute cu marca de calitate „EKO”. Concomitent, aceasta a definit noțiunea „cerință” astfel încât prin aceasta se înțelegea condițiile minime obligatorii care trebuiau îndeplinite pentru a evita excluderea unui ofertant de la procedura de atribuire [21].

64. Potențialii ofertanți, a căror înțelegere este relevantă în cazul lecturii condițiilor privind depunerea de oferte [22], puteau înțelege toate acestea numai în sensul că li se impune livrarea de cafea și ceai prevăzute cu marca de calitate „EKO” și că vor fi excluși de la procedura de atribuire dacă produsele lor nu vor prezenta exact această marcă de calitate.

65. O asemenea cerință contravine însă interdicției discriminării și principiului concurenței în ceea ce privește lansarea procedurilor de achiziții publice [articolul 23 alineatul (2) coroborat cu articolul 2 din Directiva 2004/18], care trebuie de asemenea respectate în cadrul articolului 23 alineatul (6) din Directiva 2004/18. Pe de o parte, sunt defavorizate întreprinderile – în special acelea din alte state membre – a căror cafea și ceai prezintă alte etichete decât marca de calitate „EKO”, utilizată în mod frecvent în Țările de Jos. Pe de altă parte, se află într-o poziție defavorizată întreprinderile care comercializează cafea și ceai provenite din producția biologică fără a prezenta însă vreo etichetă de calitate.

66. Prin urmare, la stabilirea caracteristicilor de mediu ale produselor de livrat, provincia Noord-Holland a depășit ceea ce îi era permis în temeiul prevederilor articolului 23 alineatul (6) coroborat cu articolul 3 litera (b) din Directiva 2004/18. Ea nu s-a limitat numai la a face o referire globală la „specificațiile detaliate” care stau la baza mărcii de calitate „EKO” [articolul 23 alineatul (6) primul paragraf] și nici la a institui prezumția că produsele care poartă marca de calitate „EKO” corespund condițiilor de depunere a ofertelor [articolul 23 alineatul (6) ultimul paragraf]. Dimpotrivă, provincia a prevăzut obligativitatea mărcii de calitate „EKO”, astfel încât puteau fi livrate numai cafea și ceai cu această etichetă specifică, fiind excluse orice alte cafele și ceaiuri.

67. Împrejurarea că ulterior, prin intermediul notei informative publicate cu privire la cele două mărci de calitate utilizate de ea pentru cafea și ceai, autoritatea contractantă a acceptat la cererea celor interesați și mențiunea „sau echivalent” nu schimbă cu nimic situația.

21 — A se vedea în acest sens mai sus, punctul 20 din prezentele concluzii.

22 — În acest sens, în legătură cu determinarea valorii unui contract de achiziții publice de lucrări, a se vedea Hotărârea din 18 ianuarie 2007, Auroux și alții (C-220/05, Rep., p. I-385, punctul 53).

68. Prin urmare, nu există nicio opoziție majoră împotriva utilizării mențiunii „sau echivalent”. În final, însuși legiuitorul Uniunii a prevăzut – într-un alt context – în mod expres această mențiune [a se vedea articolul 23 alineatul (3) litera (a) ultimul paragraf, precum și articolul 8 din Directiva 2004/18]. Contrar opiniei Comisiei, mențiunea „sau echivalent” nu poate fi imputată prin referire la nesiguranța juridică ipotetică care o însoțește. Ține de natura fiecărui contract ca autoritatea contractantă să aprecieze compatibilitatea ofertelor primite cu condițiile contractului și, după caz, să realizeze o verificare a echivalenței [23].

69. Astfel cum în mod întemeiat arată Comisia, în speță, clarificarea „sau echivalent” din nota informativă a avut însă loc la mai multe săptămâni după trimiterea caietelor de sarcini operatorilor economici interesați. În aceste condiții, nu trebuie să fie exclusă posibilitatea ca, din cauza formulărilor mai stricte din caietul de sarcini referitoare la prezența obligatorie a mărcii de calitate „EKO”, fără nicio verificare a echivalenței, anumiți ofertanți potențiali să fi fost între timp descurajați să își depună oferta.

70. Regatul Țărilor de Jos obiectează în această privință, invocând faptul că provincia Noord-Holland și-a publicat nota informativă împreună cu clarificarea „sau echivalent” din cuprinsul acesteia în termenul prevăzut la articolul 39 alineatul (2) din Directiva 2004/18, și anume cu cel puțin șase zile înaintea termenului stabilit pentru primirea ofertelor.

71. Acest motiv este totuși eronat. Termenul de șase zile prevăzut la articolul 39 alineatul (2) din Directiva 2004/18 se aplică numai în privința „informațiilor suplimentare privind caietele de sarcini și a documentelor suplimentare” pe care autoritatea publică le furnizează la cerere potențialilor ofertanți. Este posibil ca prin intermediul acestor informații să se urmărească anumite clarificări și furnizarea de informații. Îndreptarea erorilor juridice majore din condițiile de depunere a ofertelor nu este însă posibilă pe această cale. Aceasta deoarece documentele privind depunerea ofertelor trebuie să corespundă tuturor cerințelor legale încă din momentul în care sunt puse la dispoziția potențialilor ofertanți, iar eventualele erori din punctele esențiale nu pot fi îndreptate cu câteva zile înaintea termenului stabilit pentru primirea ofertelor.

d) Concluzie intermediară

72. Având în vedere considerațiile anterioare, trebuie să se rețină o încălcare a articolului 23 alineatul (6) din Directiva 2004/18 care constă în faptul că provincia Noord-Holland a prevăzut în mod obligatoriu pentru cafeaua și ceaiul care urmau să fie livrate o anumită etichetă ecologică, și anume marca de calitate „EKO”. În consecință, primul aspect al acestui motiv este fondat.

2. Al doilea aspect al primului motiv: referirea la marca de calitate „Max Havelaar” pentru cafeaua și ceaiul de livrat [articolul 23 alineatul (8) din Directiva 2004/18]

73. Al doilea aspect al primului motiv este rezervat mărcii de calitate „Max Havelaar”, a cărei utilizare la punctul 31 din profilul cerut, completată ulterior prin punctul 11 din nota informativă, încalcă, în opinia Comisiei, articolul 23 alineatul (8) din Directiva 2004/18.

a) Cu privire la aplicabilitatea articolului 23 alineatul (8) din Directiva 2004/18

74. În prealabil, trebuie examinat aspectul dacă articolul 23 alineatul (8) din Directiva 2004/18 poate fi într-adevăr aplicat unei situații de fapt precum cea din speță.

23 — A se vedea în acest sens și articolul 23 alineatul (6) a doua parte a ultimei teze, precum și considerentul (29) (în special a cincea teză a acestuia) al Directivei 2004/18.

75. Comisia se pare că dorește să răspundă afirmativ la această întrebare numai pentru motivul că Regatul Țărilor de Jos și-a prezentat observațiile în cursul procedurii privind conținutul articolului 23 alineatul (8) din Directiva 2004/18. În această privință, Comisia pierde însă din vedere faptul că Regatul Țărilor de Jos s-a pronunțat numai în subsidiar cu privire la articolul 23 alineatul (8), a cărui aplicare în privința mărcii de calitate „Max Havelaar" este contestată în continuare vehement de către Comisie. Chiar dacă Regatul Țărilor de Jos ar fi acceptat fără nicio obiecție să participe la o discuție pe marginea articolului 23 alineatul (8), sarcina de a verifica dacă această dispoziție este sau nu este aplicabilă revine tot Curții de Justiție. Aceasta deoarece revine Curții sarcina să stabilească dacă obligațiile au fost sau nu au fost îndeplinite, chiar dacă aceasta nu face sau nu mai face obiectul contestației [24]. Prin urmare, Curtea nu poate statua în deplină cunoștință de cauză că se aplică o prevedere legală neadecvată, chiar dacă părțile sunt de acord cu aplicarea acesteia [25]. Astfel cum a formulat în mod întemeiat avocatul general Léger, instanța nu are în niciun caz un rol pasiv și nu poate fi limitată la funcția de „purtător de cuvânt al părților" [26].

76. Alineatul (8) al articolului 23 din Directiva 2004/18 în cauză vizează – la fel ca toate părțile anterioare ale acestei dispoziții – specificațiile tehnice prin intermediul cărora autoritatea contractantă descrie obiectul contractului. Trebuie, așadar, să se verifice dacă, prin referire la marca de calitate „Max Havelaar", provincia Noord-Holland a stabilit o specificație tehnică pentru cafeaua și ceaiul care urmau să fie livrate.

77. Astfel cum am amintit deja, prin specificație tehnică în sensul Directivei 2004/18 se înțelege, conform punctului 1 litera (b) din anexa VI la directivă, o specificație menționată într-un document ce definește caracteristicile unui produs. Astfel, trebuie să fie vorba despre date pe baza cărora sunt descrise caracteristicile unui produs. Această apreciere se confirmă dacă ne concentrăm atenția asupra enumerării de la punctul 1 litera (b) din anexa VI la Directiva 2004/18: toate exemplele de specificații tehnice amintite aici se referă la produsul însuși, la producerea, la ambalarea și la performanța acestuia.

78. În schimb, marca de calitate „Max Havelaar" nu vizează caracteristicile produselor, ci condițiile schimburilor comerciale garantate producătorilor de produse agricole din țările în curs de dezvoltare. Eticheta nu furnizează date cu privire la modul de achiziție a produselor, ci cu privire la comercializarea echitabilă a acestora, în special în ceea ce privește prețurile și condițiile schimburilor comerciale garantate fermierilor respectivi.

79. În prezenta speță, acest lucru înseamnă că marca de calitate „Max Havelaar" nu furnizează nicio informație despre caracteristicile și modul de producție a cafelei și a ceaiului de livrat – de exemplu despre gust, conținutul de cofeină și utilizarea de pesticide –, permițând numai tragerea unor concluzii cu privire la împrejurările în care cafeaua și ceaiul au fost achiziționate de la producătorii respectivi. Astfel cum au observat în mod întemeiat cele două părți, este vorba despre politica de achiziționare a potențialilor ofertanți.

80. Prin urmare, prin referirea la marca de calitate „Max Havelaar", autoritatea contractantă nu a stabilit specificații tehnice în sensul Directivei 2004/18, ci a permis includerea în procedura de atribuire a unor considerații de ordin social.

81. Prin urmare, articolul 23 alineatul (8) din Directiva 2004/18 nu este incident în speță. Astfel cum vom arăta în continuare [27], referirea unei autorități contractante la o etichetă privind comerțul echitabil precum marca de calitate „Max Havelaar" trebuie apreciată în mod corect în conformitate cu articolul 26 din Directiva 2004/18.

24 — Hotărârea din 22 iunie 1993, Comisia/Danemarca (C-243/89, Rec., p. I-3353, punctul 30), și Hotărârea din 6 octombrie 2009, Comisia/Suedia (C-438/07, Rep., p. I-9517, punctul 53).

25 — A se vedea în acest sens Ordonanța din 27 septembrie 2004, UER/M6 și alții (C-470/02 P, punctul 69), și Hotărârea din 21 septembrie 2010, Suedia/API și Comisia (C-514/07 P, C-528/07 P și C-532/07, Rep., p. I-8533, punctul 65).

26 — Concluziile avocatului general Léger din 2 aprilie 1998 prezentate în cauza Parlamentul European/Gutiérrez de Quijano y Lloréns (C-252/96 P, Rec., p. I-7421, punctul 36).

27 — A se vedea mai jos, punctele 85-87 din prezentele concluzii.

82. Prin urmare, al doilea aspect al primului motiv al Comisiei trebuie respins ca nefondat.

83. Contrar opiniei pe care se pare că o susține Comisia, articolul 23 alineatul (8) din Directiva 2004/18 nu poate fi preschimbat în mod pripit într-un motiv în conformitate cu articolul 26 din aceeași directivă. Aceasta deoarece, potrivit unei jurisprudențe constante [28], obiectul în litigiu al procedurii de constatare a neîndeplinirii obligațiilor este circumscris procedurii precontencioase. Comisia nu poate depăși cadrul acestui obiect în litigiu în procedura desfășurată în fața Curții. În cazul în care în procedura precontencioasă Comisia a criticat încălcarea articolului 23 alineatul (8) din Directiva 2004/18, în cadrul procedurii ulterioare în fața Curții nu se poate reține o încălcare a articolului 26 din Directiva 2004/18. În plus, un motiv care vizează ultima încălcare ar fi exclus și prin articolul 42 alineatul (2) din Regulamentul de procedură al Curții, deoarece acesta a fost invocat prima dată în replica Comisiei, fără a exista aparent motive solide pentru această întârziere.

b) În subsidiar: cu privire la compatibilitatea referirii la marca de calitate „Max Havelaar” cu Directiva 2004/18

84. Pentru o abordare exhaustivă, în subsidiar vom analiza problema dacă referirea provinciei Noord-Holland la marca de calitate „Max Havelaar” este compatibilă cu Directiva 2004/18.

i) Dispoziția aplicabilă: articolul 26 din Directiva 2004/18

85. Astfel cum a observat în mod întemeiat Regatul Țărilor de Jos, legalitatea mențiunilor unei autorități contractante cu privire la o etichetă privind comerțul echitabil nu trebuie raportată la articolul 23 alineatul (8) din Directiva 2004/18, ci la articolul 26 din aceasta. Conform ultimei prevederi amintite, autoritățile contractante au posibilitatea de a „prevedea condiții speciale privind executarea contractului” care se pot referi „în special la aspecte sociale și de mediu”.

86. O componentă a executării unui contract de achiziții publice este nu în ultimul rând achiziționarea de către cocontractant a produselor care urmează să fie livrate autorității contractante. Problema dacă un produs precum cafeaua sau ceaiul, care urmează să fie livrate unei autorități contractante, provine din comerțul echitabil este o chestiune care ține de politica de achiziționare a cocontractantului determinată de criteriile sociale.

87. Într-adevăr, prin referirea la marca de calitate „Max Havelaar” pentru executarea contractului de achiziții publice de bunuri în litigiu, provincia Noord-Holland a impus o condiție motivată pe aspecte sociale în sensul articolului 26 din Directiva 2004/18, chiar dacă provincia a plecat de la premisa că documentele contractului nu cuprindeau astfel de condiții [29].

ii) Examinarea referirii la marca de calitate „Max Havelaar” în lumina articolului 26 din Directiva 2004/18

88. În speță, trebuie să se admită opinia Comisiei conform căreia articolul 26 din Directiva 2004/18 nu permite imixtiunea nelimitată a autorității contractante în politica de achiziționare a viitorului cocontractant. Specificațiile autorității privind această politică de achiziționare trebuie să se refere concret la obiectul contractului de achiziții publice de bunuri [30] și nu pot viza politica generală de

28 — A se vedea punctual Hotărârea din 15 februarie 2007, Comisia/Țările de Jos (C-34/04, Rep., p. I-1387, punctul 49), și Hotărârea din 15 iunie 2010, Comisia/Spania (C-211/08, Rep., p. I-5267, punctul 33).

29 — A se vedea punctul 16 din prezentele concluzii.

30 — În acest sens, a se vedea – în pofida faptului că este vorba despre criterii de atribuire referitoare la politica de mediu a contractelor de achiziții publice – Hotărârea Concordia Bus Finland (citată la nota de subsol 12 punctul 59 ultima teză și punctul 64), și Hotărârea EVN și Wienstrom (citată la nota de subsol 20, punctul 66).

achiziționare a cocontractantului. Prin urmare, autoritatea contractantă nu poate impune potențialilor ofertanți să comercializeze exclusiv produse provenite din comerțul echitabil, ci numai ca produsele pe care acesta i le va furniza în cadrul unui contract de achiziții publice concret să provină din comerțul echitabil. În speță, provincia Noord-Holland nu a impus nimic altceva.

89. În ceea ce privește principiul transparenței, care trebuie respectat în cadrul articolului 26 din Directiva 2004/18 [31], nu există în principiu obiecții cu privire la faptul că, în vederea îndeplinirii condițiilor sociale impuse pentru executarea contractului, o autoritate contractantă face referire la o etichetă privind comerțul echitabil și concomitent renunță la enumerarea criteriilor care stau la baza acestei etichete. Aceasta deoarece, astfel cum am menționat deja anterior în legătură cu eticheta ecologică [32], se prezumă că un ofertant suficient de informat și care dă dovadă de o diligență normală cunoaște etichetele pentru comerțul echitabil utilizate pe respectiva piață sau cel puțin solicită informații din partea centrelor de certificare cu privire la criteriile stabilite pentru acordarea acestor etichete.

90. Realizarea procedurii de atribuire, precum și executarea ulterioară a contractului pot fi considerabil facilitate dacă respectivelor întreprinderi le-ar fi permis să facă dovada respectării condițiilor sociale impuse de autoritatea contractantă prin referire la eticheta pentru comerțul echitabil. În acest mod, atât lucrările administrative ale autorității contractante, cât și cele ale potențialilor ofertanți și ale cocontractantului viitor ar fi reduse la minimum.

91. Contrar pledoariei Comisiei din cadrul ședinței, autorităților contractante nu li se poate pretinde să își expună propriile viziuni asupra conceptului de comerț echitabil în cadrul condițiilor de depunere a ofertelor. S-ar putea ca mulți dintre aceștia să nu dispună de expertiza necesară în acest sens. În plus, ar exista viziuni diferite ale autorităților contractante despre ceea ce înseamnă comerțul echitabil (de exemplu cu privire la nivelul prețurilor, la durata adecvată a relațiilor de livrare dintre comercianți și producătorii din țările în curs de dezvoltare, precum și cu privire la modul și volumul prefinanțării producției [33]), ceea ce ascunde un risc serios de împărțire a pieței. De aceea, permisiunea de a se referi la eticheta pentru comerțul echitabil în cadrul atribuirii contractelor publice de achiziții de bunuri este atât în interesul potențialilor ofertanți, cât și al autorităților contractante.

92. Totuși, aspectele sociale stabilite de autoritatea contractantă pentru executarea unui contract conform articolului 26 din Directiva 2004/18 trebuie să fie compatibile cu dreptul Uniunii. Aceasta înseamnă în special că nu sunt permise niciun fel de discriminări directe sau indirecte [34].

93. În speță, s-a încălcat ultima dintre cerințele amintite, întrucât provincia Noord-Holland nu a utilizat marca de calitate „Max Havelaar” numai în scopul clarificării considerațiilor sale sociale cu privire la comerțul echitabil. De asemenea, provincia nu s-a limitat la a institui prezumția că produsele care prezintă marca de calitate „Max Havelaar” corespund cerințelor sale sociale pentru executarea contractului. Dimpotrivă, aceasta a prevăzut în mod obligatoriu marca de calitate „Max Havelaar”, astfel încât puteau fi livrate numai cafea și ceai prevăzute cu această etichetă specifică, fiind excluse orice alte tipuri de cafea și de ceai [35].

94. Provincia a defavorizat astfel, pe de o parte, întreprinderile – în special pe acelea din alte state membre – ale căror cafea și ceai erau prevăzute cu o altă etichetă decât marca de calitate „Max Havelaar”, utilizată în mod obișnuit, cu precădere, în Țările de Jos și în Belgia. Pe de altă parte, provincia a defavorizat întreprinderile care comercializează cafea și ceai provenite din producția biologică fără a prezenta însă vreo etichetă de calitate [36].

31 — A se vedea articolul 2, precum și considerentele (2) și (33) ale Directivei 2004/18.

32 — A se vedea mai sus, punctul 56 din prezentele concluzii.

33 — Caracterul adecvat al condițiilor schimburilor comerciale poate diferi de la produs la produs și de la o țară producătoare la alta. Centrele de certificare care acordă o etichetă pentru comerțul echitabil pot aprecia mai bine și mai obiectiv acest aspect decât furnizorul sau autoritatea contractantă.

34 — Considerentul (29) al Directivei 2004/18; a se vedea în același sens Hotărârea Beentjes (citată la nota de subsol 12, punctul 30).

35 — Cu privire la marca de calitate „EKO”, a se vedea și punctul 66 din prezentele concluzii.

36 — Cu privire la marca de calitate „EKO”, a se vedea și punctul 65 din prezentele concluzii.

95. Având în vedere considerațiile prezentate anterior, se poate concluziona că abordarea provinciei Noord-Holland, și anume prevederea obligatorie a unei anumite etichete de comerț echitabil – marca de calitate „Max Havelaar” – pentru cafeaua și ceaiul de livrat, nu este compatibilă cu articolul 26 din Directiva 2004/18.

96. Astfel cum am arătat deja [37], clarificarea ulterioară a autorității contractante de la punctul 11 din nota informativă conform căreia referirea la marca de calitate „Max Havelaar” trebuie coroborată cu mențiunea „sau echivalent” nu schimbă cu nimic această apreciere.

97. Menționăm cu caracter incidental că aceleași considerații care au fost invocate anterior cu privire la articolul 26 din Directiva 2004/18 sunt valabile și pentru articolul 23 alineatul (8) din această directivă, pentru eventualitatea în care Curtea, contrar explicațiilor noastre de mai sus [38], consideră ca fiind aplicabilă ultima prevedere.

3. Rezumatul primului motiv

98. Primul motiv al Comisiei este numai parțial întemeiat. Acesta trebuie admis numai în măsura în care se invocă încălcarea articolului 23 alineatul (6) din Directiva 2004/18 și trebuie respins în măsura în care se întemeiază pe încălcarea articolului 23 alineatul (8) din directivă.

B – *Al treilea motiv: referirea din cuprinsul criteriilor de atribuire la mărcile de calitate „Max Havelaar” și „EKO” cu privire la ingredientele de livrat*

99. Având în vedere legătura tematică dintre primul motiv al Comisiei și cel de al treilea, se impune examinarea acestuia imediat după cel dintâi. Al treilea motiv se întemeiază pe imputarea unei încălcări a articolului 53 alineatul (1) litera (a) din Directiva 2004/18, din care rezultă criteriile de atribuire a contractelor pe care autoritățile publice pot să le utilizeze în vederea atribuirii acestor contracte. Această dispoziție a fost încălcată prin faptul că provincia Noord-Holland s-a referit în cadrul formulării criteriilor de atribuire la mărcile de calitate „Max Havelaar” „și/sau” „EKO” sau, în orice caz, la criterii identice privind mărcile de calitate respective.

100. În mod concret, acest motiv se referă la punctul 35 din profilul cerut, prin intermediul căruia potențialilor ofertanți le-a fost comunicat „dezideratul” provinciei Noord-Holland, și anume că „ingredientele” livrate (adică zahărul, laptele praf și cacaua) trebuie să corespundă „în măsura posibilului” mărcilor de calitate „EKO” și/sau „Max Havelaar”. În cadrul procedurii de atribuire, pentru respectarea acestui „deziderat” puteau fi acordate până la 15 puncte. La punctul 12 din nota informativă, autoritatea contractantă a explicat de asemenea că acceptă și etichete „echivalente”, adăugând că ingredientele „pot prezenta o etichetă care are la bază aceleași criterii” precum mărcile de calitate „EKO” și „Max Havelaar”.

1. Observație preliminară

101. Articolul 53 alineatul (1) litera (a) din Directiva 2004/18 se aplică în cazul în care autoritatea contractantă – precum în speță – adoptă decizia de a atribui contractul ofertei celei mai avantajoase din punct de vedere economic [39]. Astfel cum reiese în mod neechivoc din textul respectivei prevederi și în special din utilizarea sintagmei „de exemplu”, nici Directiva 2004/18 nu prevede o enumerare exhaustivă a criteriilor conform cărora trebuie determinată oferta cea mai avantajoasă din punct de vedere economic [40].

37 — A se vedea punctul 67 din prezentele concluzii.

38 — A se vedea punctele 74-81 din prezentele concluzii.

39 — A se vedea mai sus, punctul 16 din prezentele concluzii.

40 — În acest sens, cu privire la normele anterioare articolului 53 alineatul (1) litera (a) din Directiva 2004/18, a se vedea Hotărârea Concordia Bus Finland (citată la nota de subsol 12, punctul 54), Hotărârea din 18 octombrie 2001, SIAC Construction (C-19/00, Rec., p. I-7725, punctul 35), Hotărârea din 19 iunie 2003, GAT (C-315/01, Rec., p. I-6351, punctul 63), și Hotărârea din 24 ianuarie 2008, Lianakis și alții (C-532/06, Rep., p. I-251, punctul 29).

102. Aceste criterii nu trebuie să fie în mod necesar de natură pur economică. Valoarea unei oferte pentru autoritatea contractantă poate fi influențată și de alți factori decât cei economici. Aceasta rezultă din modul de redactare a articolului 53 alineatul (1) litera (a) din Directiva 2004/18, conform căruia la determinarea ofertei celei mai avantajoase din punct de vedere economic pot fi avute în vedere, *inter alia*, caracterul estetic și funcțional și caracteristicile de mediu [41].

103. În acest context, nimic nu se opune ca o autoritate contractantă să ia în considerare la determinarea ofertei celei mai avantajoase din punct de vedere economic și aspecte ecologice și sociale [42].

104. Totuși, această constatare nu înseamnă că autoritatea contractantă are posibilitatea de a lua în considerare toate criteriile din această categorie. Dimpotrivă, conform jurisprudenței, vor fi luate în considerare numai acele criterii care servesc într-adevăr determinării ofertei celei mai avantajoase din punct de vedere economic [43].

105. În legătură cu acest aspect, autoritatea contractantă nu poate decide în mod discreționar [44]. Astfel cum reiese din textul articolului 53 alineatul (1) litera (a) din Directiva 2004/18, criteriile stabilite de autoritatea contractantă trebuie să fie relevante în ceea ce privește obiectul contractului [45]. Acestea trebuie să fie adecvate pentru a putea stabili care ofertă prezintă cel mai bun raport calitate/preț [46]. În plus, aceste criterii trebuie să fie obiective, astfel încât să asigure respectarea principiilor transparenței, nediscriminării și egalității de tratament și să garanteze că ofertanții sunt evaluați în condiții de concurență efectivă [47].

106. În opinia Comisiei, în speță, aceste principii au fost încălcate sub două aspecte: pe de o parte, mărcile de calitate „Max Havelaar” și „EKO” nu au nicio legătură cu obiectul contractului (în acest sens, a se vedea mai jos, secțiunea 2). Pe de altă parte, în loc să ia în considerare numai cerințele de conținut care stau la baza acestora, provincia Noord-Holland a ridicat cele două mărci de calitate la rangul de criterii de atribuire (în acest sens, a se vedea mai jos, secțiunea 3). În continuare, vom examina aceste două argumente invocate de Comisie.

2. Primul argument din cadrul celui de al treilea motiv: pretinsa lipsă a unei legături între obiectul contractului și cele două mărci de calitate

107. Mai întâi, Comisia invocă faptul că nu există nicio legătură între obiectul contractului și mărcile de calitate „EKO” și „Max Havelaar” stabilite de provincia Noord-Holland, întrucât aceste mărci de calitate se referă exclusiv la politica generală de achiziții a potențialilor ofertanți.

108. Această argumentație nu este convingătoare și în plus este în contradicție cu afirmația Comisiei din cadrul primului său motiv [48]. Contrar opiniei Comisiei, cele două mărci de calitate în discuție prezintă o legătură suficientă cu obiectul contractului.

41 — A se vedea în acest sens Hotărârea pronunțată în cauza Concordia Bus Finland (citată la nota de subsol 12, punctul 55).

42 — A se vedea de asemenea al patrulea paragraf al considerentului (46) al Directivei 2004/18.

43 — Hotărârea Beentjes (citată la nota de subsol 12, punctul 19), Hotărârea SIAC Construction (citată la nota de subsol 39, punctul 36), Hotărârea Concordia Bus Finland (citată la nota de subsol 12, punctul 59), Hotărârea GAT (citată la nota de subsol 39, punctul 64) și Hotărârea Lianakis și alții (citată la nota de subsol 39, punctele 29 și 30).

44 — Hotărârea Beentjes (citată la nota de subsol 12, punctul 26), Hotărârea, SIAC Construction (citată la nota de subsol 40, punctul 37), Hotărârea Concordia Bus Finland (citată la nota de subsol 12, punctele 61 și 64) și Hotărârea din 24 noiembrie 2005, ATI EAC e Viaggi di Maio și alții (cunoscută sub numele „ATI EAC”, C-331/04, Rec., p. I-10109, punctul 21).

45 — În același sens, Hotărârea Concordia Bus Finland (citată la nota de subsol 12, punctul 59 ultima teză și punctul 64), Hotărârea EVN și Wienstrom (citată la nota de subsol 20, punctul 66) și Hotărârea ATI EAC (citată la nota de subsol 44, punctul 21).

46 — Al treilea paragraf al considerentului (46) al Directivei 2004/18; a se vedea de asemenea considerentul (5) al acestei directive.

47 — Primul paragraf al considerentului (46) și considerentul (2) al Directivei 2004/18; în același sens, Hotărârea Concordia Bus Finland (citată la nota de subsol 12) și Hotărârea ATI EAC (citată la nota de subsol 44, punctul 21).

48 — În cadrul primului său motiv, Comisia a considerat atât marca de calitate „EKO”, cât și marca de calitate „Max Havelaar” drept specificații tehnice și le-a raportat la articolul 23 alineatul (6) din Directiva 2004/18.

109. Astfel, marca de calitate „EKO” vizează în mod direct caracteristicile produsului – mai exact caracteristicile de mediu – ale ingredientelor de livrat. Mărcii de calitate calificate de Comisia însăși în contextul articolului 23 alineatul (6) coroborat cu alineatul (3) litera (b) din Directiva 2004/18 drept specificație tehnică pentru determinarea performanței și a cerințelor funcționale ale mărfurilor de livrat nu i se poate nega, în contextul articolului 53 alineatul (1) din Directiva 2004/18, orice legătură cu obiectul contractului.

110. În ceea ce privește marca de calitate „Max Havelaar”, aceasta nu definește caracteristicile produsului în sens propriu, cu importanța pe care o au acestea în cadrul specificațiilor tehnice (articolul 23 din Directiva 2004/18) [49]. Această marcă de calitate oferă însă informații cu privire la aspectul dacă mărfurile de livrat au fost achiziționate în mod echitabil. Un astfel de aspect poate fi luat în considerare în cadrul condițiilor de executare a contractului (articolul 26 din Directiva 2004/18) [50]. De aceea, etichetei nu i se poate nega *a priori* legătura cu obiectul contractului (în speță: livrarea de „ingrediente” precum zahăr, lapte praf, cacao). Aceasta deoarece, pentru o autoritate contractantă care, potrivit caietului de sarcini, pune preț pe comerțul responsabil din punct de vedere social, aspectul dacă mărfurile livrate de producătorul acestora au fost sau nu au fost achiziționate în condiții echitabile poate fi foarte important la stabilirea raportului calitate/preț. Strict vorbind, zahărul nu va avea un gust diferit după cum a fost sau nu a fost achiziționat în mod echitabil. Însă produsul care a intrat pe piață în condiții neechitabile lasă un gust amar consumatorului preocupat de responsabilitatea socială.

111. Cu siguranță, s-ar exagera dacă în cadrul determinării ofertei celei mai avantajoase din punct de vedere economic o autoritate contractantă ar vrea să evalueze și să ia în considerare politica generală de achiziții a potențialilor ofertanți, și anume dacă toate produsele comercializate de aceștia – indiferent dacă fac sau nu fac obiectul contractului – provin din comerțul echitabil [51].

112. În speță nu poate fi însă vorba despre o considerare în sens atât de larg a aspectului privind comerțul echitabil. Astfel cum observă în mod întemeiat Regatul Țărilor de Jos, punctul 35 din profilul cerut al provinciei Noord-Holland avea numai scopul de a asigura faptul că „ingredientele” care urmau să îi fie livrate vor fi prevăzute cu o etichetă adecvată pentru a face dovada proveniență acestora din comerțul echitabil. Prin urmare, utilizarea mărcii de calitate „Max Havelaar” în caietul de sarcini în litigiu prezintă o legătură neechivocă și specifică cu obiectul contractului.

113. În consecință, primul argument al Comisiei din cadrul primului motiv trebuie respins.

3. Al doilea argument din cadrul celui de al treilea motiv: referirea la mărcile de calitate în loc de referirea la criteriile acestora

114. Mai trebuie să se examineze dacă încălcarea articolului 53 alineatul (1) litera (a) din Directiva 2004/18 rezultă din modul în care provincia Noord-Holland s-a referit în speță, în cuprinsul punctului 35 din profilul cerut, la mărcile de calitate „EKO” și „Max Havelaar”.

115. Părțile interpretează în mod diferit situația de fapt. În timp ce Comisia pleacă de la premisa că pentru „ingredientele” de livrat (și anume zahăr, lapte praf și cacao) autoritatea contractantă a stabilit mărcile de calitate „EKO” și „Max Havelaar” în sine drept criteriu de atribuire a contractului, Regatul Țărilor de Jos consideră că singura intenție a provinciei Noord-Holland a fost aceea de a se referi la cerințele de conținut care stau la baza celor două etichete.

49 — A se vedea mai sus, punctele 74-81 din prezentele concluzii.

50 — A se vedea mai sus, punctele 85-87 din prezentele concluzii.

51 — În mod similar – chiar dacă în contexte diferite –, a se vedea Hotărârea Beentjes (citată la nota de subsol 12, punctul 28, cu privire la aptitudinea generală a ofertanților de a angaja șomeri de lungă durată) și Hotărârea EVN și Wienstrom (citată la nota de subsol 20, punctele 70-72, cu privire la aptitudinea ofertanților de a furniza o cantitate de curent cât mai mare posibil față de cantitatea stabilită în caietul de sarcini). A se vedea de asemenea mai sus, punctul 88 din prezentele concluzii.

116. Argumentele mai plauzibile susțin ipoteza Comisiei.

117. Astfel, provincia Noord-Holland a subliniat atât în anunțul de participare al proiectului său, publicat în *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, cât și în formularea generală din caietul de sarcini intenția de a utiliza cu preponderență în distribuitoarele sale de cafea produse biologice și produse provenite din comerțul echitabil. Totuși, la punctul 35 din profilul cerut, provincia și-a exprimat „dezideratul” ca ingredientele să corespundă „în măsura posibilului” mărcilor de calitate „EKO” „și/sau” „Max Havelaar”. La punctul 12 din nota informativă, provincia a completat această afirmație menționând că ingredientele pot avea o altă marcă de calitate care are la bază aceleași criterii precum mărcile de calitate „EKO” și „Max Havelaar”. Nici profilul cerut, nici nota informativă nu cuprindeau însă nicio mențiune cu privire la ingredientele biologice comercializate în mod echitabil *fără etichetă*.

118. Potențialii ofertanți, a căror înțelegere este relevantă în cazul lecturii condițiilor privind depunerea de oferte [52], puteau înțelege toate acestea numai în sensul că ceaiul și cafeaua livrate de ei trebuie să poarte mărcile de calitate „EKO” și/sau „Max Havelaar” sau, în orice caz, o etichetă echivalentă, pentru a obține un rezultat cât mai bun în cadrul procedurii de atribuire.

119. O asemenea manieră de a proceda din partea autorității contractante nu este conformă cu cerințele legale privind formularea criteriilor de atribuire conform articolului 53 alineatul (1) litera (a) din Directiva 2004/18.

120. Contrar celor susținute de Comisie, acest lucru nu este urmarea unei presupuse lipse de transparență [53] prin referirea la cele două etichete. Astfel cum s-a arătat deja [54], se prezumă că un ofertant suficient de informat și care dă dovadă de o diligență normală cunoaște etichetele pentru comerț echitabil utilizate pe respectiva piață sau cel puțin solicită informații din partea centrelor de certificare cu privire la criteriile stabilite pentru acordarea acestor etichete.

121. Potențialii ofertanți puteau de asemenea să oferteze mărfuri prevăzute cu alte etichete care aveau la bază aceleași criterii precum mărcile de calitate „EKO” și „Max Havelaar”. Potrivit argumentelor necontestate ale guvernului olandez, marca de calitate „EKO” [55] se întemeiază exclusiv pe criteriile așa-numitului regulament CE ecologic [56], iar marca de calitate „Max Havelaar” are același conținut precum eticheta „comerț echitabil” răspândită pe plan internațional care este atribuită de către organismele afiliate Fairtrade Labelling Organisation prezente în numeroase state [57].

122. Totuși, există o încălcare a principiului nediscriminării și al egalității de tratament [58], precum și a principiului concurenței privind lansarea procedurilor de achiziții publice [59], principii care trebuie respectate în cadrul articolului 53 alineatul (1) litera (a) din Directiva 2004/18 [60], în cazul în care o autoritate contractantă – în speță, provincia Noord-Holland –, în cadrul criteriilor de atribuire a contractelor, acordă puncte în plus pentru faptul că produsele de livrat sunt prevăzute cu etichete care indică producția biologică și comerțul echitabil. În acest mod sunt defavorizate întreprinderile care comercializează mărfuri provenite din producția biologică și din comerțul echitabil fără să dețină o

52 — A se vedea în acest sens punctul 64 din prezentele concluzii.

53 — Primul și al doilea paragraf ale considerentului (46) al Directivei 2004/18.

54 — A se vedea în acest sens punctul 56 din prezentele concluzii.

55 — A se vedea în acest sens punctul 28 din prezentele concluzii.

56 — La momentul atribuirii contractului de achiziții publice în litigiu, era în vigoare Regulamentul (CEE) nr. 2092/91 al Consiliului din 24 iunie 1991 privind metoda de producție agricolă ecologică și indicarea acesteia pe produsele agricole și alimentare (JO L 198, p. 1, Ediție specială, 15/vol. 2, p. 56), abrogat ulterior prin Regulamentul (CE) nr. 834/2007 al Consiliului din 28 iunie 2007 privind producția ecologică și etichetarea produselor ecologice, precum și de abrogare a Regulamentului (CEE) nr. 2092/91 (JO L 189, p. 1).

57 — A se vedea mai sus, punctul 27 din prezentele concluzii.

58 — Primul și al patrulea paragraf ale considerentului (46) al Directivei 2004/18.

59 — Considerentul (2) al Directivei 2004/18.

60 — A se vedea în acest sens Hotărârea Beentjes (citată la nota de subsol 12, punctul 29), Hotărârea din 26 septembrie 2000, Comisia/Republica Franceză (C-225/98, Rec., p. I-7445, punctul 50), Hotărârea Concordia Bus Finland (citată la nota de subsol 12, punctele 63 și 64) și Hotărârea EVN și Wienstrom (citată la nota de subsol 20, punctul 69).

etichetă în acest sens. Potențialilor ofertanți trebuie să le rămână posibilitatea de a demonstra că mărfurile lor corespund în totalitate criteriilor de atribuire formulate de autoritatea contractantă, chiar și în acele cazuri în care aceste mărfuri prezintă o altă etichetă decât cea menționată de autoritatea contractantă sau nu prezintă nicio etichetă.

123. În acest context, trebuie respinsă obiecția Regatului Țărilor de Jos potrivit căreia mărcile de calitate „EKO" și „Max Havelaar" referitoare la „ingredientele" de livrat nu reprezentau specificații tehnice obligatorii, ci doar „deziderate" neobligatorii ale autorității contractante pentru a căror îndeplinire s-au acordat un număr neglijabil de puncte. Aceasta deoarece, pe de o parte, pentru succesul sau eșecul într-o procedură de atribuire cu un sistem de evaluare bazat pe puncte, pot fi decisive chiar și câteva puncte obținute. Pe de altă parte, toate criteriile de atribuire – chiar și acelea pe care comparativ autoritatea contractantă le consideră minore – trebuie să corespundă, fără a le diminua importanța, principiilor egalității de tratament și nediscriminării din legislația privind atribuirea contractelor de achiziții publice. Potrivit unei jurisprudențe constante, principiile amintite trebuie protejate în fiecare stadiu al procedurii de atribuire [61].

124. Având în vedere considerațiile prezentate anterior, trebuie să se constate încălcarea articolului 53 alineatul (1) litera (a) din Directiva 2004/18. Al treilea motiv al Comisiei este întemeiat.

C – *Al doilea motiv: pretinsa referire la achizițiile constante și la comportamentul responsabil din punct de vedere social drept criteriu de selecție*

125. Al doilea motiv al Comisiei se întemeiază pe articolul 2, pe articolul 44 alineatul (2), precum și pe articolul 48 alineatele (1) și (2) din Directiva 2004/18, în care sunt definite, pe de o parte, principiul transparenței achizițiilor publice (articolul 2) și, pe de altă parte, condițiile de verificare a capacității întreprinderilor de către autoritățile publice (articolele 44 și 48). În opinia Comisiei, aceste dispoziții au fost încălcate prin faptul că provincia Noord-Holland a stabilit criterii și a impus dovezi care – potrivit susținerilor Comisiei – vizau în general comportamentul de achiziții constant și comportamentul responsabil din punct de vedere social al potențialilor ofertanți.

126. Concret, acest motiv se referă la secțiunea 4.4.4 din caietul de sarcini, în care provincia Noord-Holland impunea potențialilor ofertanți respectarea „criteriilor privind achizițiile constante și comportamentul responsabil din punct de vedere social". În plus, în aceeași secțiune, ofertanții sunt invitați să ofere explicații privind modul în care îndeplinesc „criteriile privind achizițiile constante și comportamentul responsabil din punct de vedere social", precum și să specifice măsura în care contribuie „la îmbunătățirea durabilității pieței de cafea și la producția de cafea responsabilă din punct de vedere ecologic, social și economic" [62].

1. Primul aspect al celui de al doilea motiv: cerințe pretins nepermise privind dovada capacității tehnice a ofertanților [articolul 48 alineatul (1) coroborat cu alineatul (2) din Directiva 2004/18]

127. Primul aspect al celui de al doilea motiv este rezervat în special cerințelor privind dovada capacității tehnice a ofertanților. În opinia Comisiei, prin observațiile din caietul de sarcini cu privire la comportamentul de achiziții constant și la comportamentul responsabil din punct de vedere social al potențialilor ofertanți, provincia Noord-Holland a depășit cadrul strict delimitat de articolul 48 din Directiva 2004/18 pentru evaluarea și verificarea capacității tehnice și profesionale a operatorilor economici.

61 — A se vedea în acest sens, din diferite domenii ale dreptului privind contractele de achiziții publice, Hotărârea din 25 aprilie 1996, Comisia/Regatul Belgiei (C-87/94, Rec., p. I-2043, punctul 54), Hotărârea din 12 decembrie 2002, Universale-Bau și alții (C-470/99, Rec., p. I-11617, punctul 93), Hotărârea EVN și Wienstrom (citată la nota de subsol 20, punctul 56) și Hotărârea ATI EAC (citată la nota de subsol 44, punctul 22).

62 — A se vedea punctul 19 din prezentele concluzii.

128. Totuși, astfel cum observă în mod întemeiat Regatul Țărilor de Jos, acest aspect al celui de al doilea motiv se întemeiază pe înțelegerea eronată a secțiunii 4.4.4 din caietul de sarcini. Cerințele stabilite aici pentru potențialii ofertanți nu se referă nicidecum la capacitatea tehnică sau profesională a acestora. Dimpotrivă, astfel cum rezultă din însuși titlul secțiunii 4.4.4, este vorba despre „cerințe de calitate” referitoare la prestațiile ofertanților.

129. De asemenea, cercetarea contextului global din care face parte secțiunea 4.4.4 din caietul de sarcini confirmă această afirmație. Astfel, secțiunea 4.4 din caietul de sarcini este intitulată „Cerințe minime de selecție”, fapt care indică faptul că nu este vorba aici numai despre eligibilitatea potențialilor ofertanți (de exemplu despre capacitatea lor) – cum este cazul în secțiunea 4.4.3, dedicată experienței ofertanților –, ci despre alte aspecte. Printre aceste alte aspecte se numără și răspunsul la întrebarea relevantă în speță, și anume modul în care fiecare ofertant înțelege că trebuie să îndeplinească cerințele privind durabilitatea și comportamentul responsabil din punct de vedere social (secțiunea 4.4.4 din caietul de sarcini).

130. Astfel, contrar celor susținute de Comisie, secțiunea 4.4.4 în litigiu nu intră în domeniul de aplicare al articolului 48 alineatele (1) și (2) din Directiva 2004/18 și nu poate fi, prin urmare, raportată la acesta.

131. În cazul în care Curtea consideră totuși ca fiind aplicabilă prevederea menționată, acesteia nu i s-ar opune o condiție contractuală precum secțiunea 4.4.4 din caietul de sarcini.

132. În mod incontestabil, articolul 48 din Directiva 2004/18 cuprinde o enumerare exhaustivă a certificatelor pentru capacitatea tehnică pe care autoritățile contractante le pot solicita operatorilor economici [63].

133. În ceea ce privește „cerințele de calitate” din secțiunea 4.4.4 din caietul de sarcini, provincia Noord-Holland s-ar putea întemeia pe una dintre clauzele articolului 48 alineatul (2) din Directiva 2004/18, și anume pe litera (c), care, pentru dovedirea capacității tehnice a unui furnizor, prevede în mod expres „descrierea [...] măsurilor aplicate [...] în vederea asigurării calității”. Regatul Țărilor de Jos a evidențiat în mod întemeiat acest aspect.

134. În concluzie, reprosul privind încălcarea articolului 48 din Directiva 2004/18 este neîntemeiat.

2. Al doilea aspect al celui de al doilea motiv: pretinsa lipsă a legăturii cerințelor privind capacitatea ofertanților cu obiectul contractului [articolul 44 alineatul (2) din Directiva 2004/18]

135. Al doilea aspect al celui de al doilea motiv se întemeiază pe articolul 44 alineatul (2) din Directiva 2004/18. În esență, acest alineat prevede că autoritățile contractante pot solicita potențialilor ofertanți să îndeplinească niveluri minime de capacități în măsura în care acestea sunt raportate la și sunt proporționale cu obiectul contractului [64].

136. Comisia consideră că s-a încălcat articolul 44 alineatul (2) din Directiva 2004/18, întrucât mențiunile din caietul de sarcini cu privire la comportamentul de achiziții constant și la comportamentul responsabil din punct de vedere social al potențialilor ofertanți nu prezintă, în opinia sa, nicio legătură cu contractul de achiziții publice de bunuri în litigiu, ci, dimpotrivă, acestea vizează politica generală de achiziții a operatorilor economici.

63 — A se vedea în acest sens Hotărârea din 10 februarie 1982, Transporoute (76/81, Rec., p. 417, punctele 8,9 și 15), Hotărârea din 9 iulie 1987, CEI și Bellini (27/86-29/86, Rec., p. 3347, punctul 9), și Hotărârea din 26 aprilie 1994, Comisia/Italia (C-272/91, Rec., p. I-1409, punctul 35), referitoare la reglementările echivalente articolului 48 din Directiva 2004/18.

64 — A se vedea în special al doilea paragraf al articolului 44 alineatul (2) din Directiva 2004/18.

137. Acest reproș nu poate fi considerat admis pentru simplul motiv că în procedura precontencioasă Țările de Jos s-au apărat comparativ fără prea mult interes împotriva acestuia [65]. Potrivit unei jurisprudențe bine stabilite, nicio regulă de procedură nu obligă statul membru respectiv ca, în cadrul unei proceduri de constatare a neîndeplinirii obligațiilor conform articolului 258 TFUE, să prezinte încă din etapa procedurii precontencioase toate argumentele în apărarea sa [66]. În orice caz, în timpul procedurii contencioase, Regatul Țărilor de Jos s-a apărat cu fermitate împotriva reproșului Comisiei privind încălcarea articolului 44 alineatul (2) din Directiva 2004/18.

138. Motivul privind încălcarea articolului 44 alineatul (2) din Directiva 2004/18 nu este fondat nici din punct de vedere substanțial. Astfel, pe de o parte, după cum am precizat deja, secțiunea 4.4.4 din caietul de sarcini nu vizează cerințele privind eligibilitatea sau capacitatea tehnică a potențialilor ofertanți [67], astfel încât articolul 44 din Directiva 2004/18 nu este în niciun caz aplicabil. Pe de altă parte, nu poate fi vorba despre lipsa din secțiunea 4.4.4 din caietul de sarcini a unei legături suficiente cu obiectul contractului.

139. Obiectul contractului a fost – în măsura în care acest lucru este relevant în speță – livrarea de cafea, de ceai și de alte „ingrediente” pentru distribuitoarele de cafea, autoritatea contractantă subliniind în mod expres importanța pe care o acordă produselor „durabile”, care, pe de o parte, trebuiau să provină din agricultura biologică, iar pe de altă parte, trebuiau să provină din comerțul echitabil. Astfel cum am explicat deja în cadrul primului motiv, asemenea cerințe aveau scopul de a explica descrierea caracteristicilor produselor de livrat (caracteristici de mediu în sensul articolului 23 din Directiva 2004/18) și a celorlalte condiții de executare a contractului (considerațiile de natură socială în sensul articolului 26 din Directiva 2004/18).

140. Întrucât durabilitatea și compatibilitatea ecologică aveau un rol important pentru executarea contractului de achiziții publice în litigiu, autorității contractante nu i se putea interzice să solicite potențialilor ofertanți date privind modul de îndeplinire „a criteriilor legate de achizițiile constante și de comportamentul responsabil din punct de vedere social” și nici să specifice măsura în care contribuie „la îmbunătățirea durabilității pieței de cafea și la producția de cafea responsabilă din punct de vedere ecologic, social și economic”.

141. Este absolut legitim ca o autoritate contractantă să solicite potențialilor ofertanți date cu privire la modul în care aceștia înțeleg să respecte obiectivele stabilite prin contract. Contrar opiniei Comisiei, nu este vorba în primul rând despre politica generală de achiziții a potențialilor ofertanți, ci despre comportamentul lor achizitiv cu privire la mărfurile concrete pe care le livrează: cafea, ceai și alte „ingrediente” [68].

142. În consecință, reproșul privind încălcarea articolului 44 alineatul (2) din Directiva 2004/18 este de asemenea nefondat.

3. Al treilea aspect al celui de al doilea motiv: pretinsa încălcare a principiului general al transparenței (articolul 2 din Directiva 2004/18)

143. În cadrul celui de al treilea aspect al celui de al doilea motiv, Comisia invocă în subsidiar încălcarea principiului general al transparenței, astfel cum este definit la articolul 2 din Directiva 2004/18 [69].

65 — Comisia citează p. 6 din răspunsul Regatului Țărilor de Jos la scrisoarea de punere în întârziere, unde se pare că admite faptul că condițiile de depunere a ofertelor în litigiu „nu aveau legătură exclusivă cu obiectul contractului”.

66 — Hotărârea din 16 septembrie 1999, Comisia/Spania (C-414/97, Rec., p. I-5585, punctul 19), și Hotărârea Comisia/Regatul Țărilor de Jos (citată la nota de subsol 28, punctul 49 final).

67 — A se vedea în acest sens și punctele 128-130 din prezentele concluzii.

68 — A se vedea în acest sens observațiile noastre cu privire la primul și la al treilea motiv (în special punctele 88 și 109-112 din prezentele concluzii).

69 — A se vedea de asemenea considerentele (2) și (39) ale Directivei 2004/18.

144. Acest principiu fundamental al dreptului european care guvernează contractele de achiziții publice are ca scop, în esență, să garanteze că este înlăturat riscul de favoritism și de arbitrar din partea autorității contractante. Acesta impune formularea clară, exactă și neechivocă în anunțul de participare sau în caietul de sarcini a tuturor condițiilor și modalităților procedurii de atribuire, astfel încât toți ofertanții suficient de informați și care dau dovadă de o diligență normală să poată în egală măsură înțelege și interpreta sensul lor exact, iar autoritatea contractantă să poată într-adevăr verifica dacă ofertele depuse de ofertanți îndeplinesc criteriile stabilite pentru contractul respectiv[70].

145. Comisia critică faptul că cerințele cuprinse în secțiunea 4.4.4 din caietul de sarcini sunt formulate în termeni foarte generali și inexacți.

146. Împărtășim acest punct de vedere. Din pasajul în litigiu al caietului de sarcini nu reiese suficient de clar care sunt explicațiile și dovezile pe care autoritatea contractantă le solicită din partea potențialilor ofertanți. Din formulările provinciei Noord-Holland nu reiese cu certitudine ce anume se înțelege prin „achiziții constante și comportament responsabil din punct de vedere social” și prin contribuția „la îmbunătățirea durabilității pieței de cafea și la producția de cafea responsabilă din punct de vedere ecologic, social și economic”.

147. Aici ar fi fost necesară o descriere mai exactă a ceea ce provincia Noord-Holland aștepta din partea potențialilor ofertanți. De exemplu, provincia ar fi putut solicita informații despre eventualele convenții privind comerțul echitabil și producția biologică pe care potențialii ofertanți le-au încheiat eventual cu furnizorii lor respectivi. De asemenea, provincia ar fi putut invita potențialii ofertanți să îi comunice măsurile pe care le-au adoptat în vederea monitorizării respectării acestor convenții.

148. Pretextul invocat de Regatul Țărilor de Jos – conceptul de durabilitate a fost definit de mai multe organizații internaționale – era de asemenea nefondat pentru ca acesta să fi putut infirma motivul privind lipsa transparenței.

149. În consecință, trebuie să se rețină încălcarea articolului 2 din Directiva 2004/18. Al treilea aspect al motivului Comisiei este, prin urmare, fondat.

D – *Sinteză recapitulativă*

150. Având în vedere considerațiile anterioare, se poate constata că, în temeiul Directivei 2004/18, luarea în considerare de către autoritățile contractante a considerațiilor ecologice și sociale în cadrul procedurii de atribuire este întru totul permisă, fapt care include în mod expres referirea în cuprinsul caietului de sarcini la etichete din domeniul mediului și al comerțului echitabil.

151. Totuși, autoritatea contractantă nu poate impune ca mărfurile care îi sunt furnizate să fie prevăzute cu o etichetă concretă, ci trebuie să admită și alte etichete și chiar mărfuri fără etichete, atât timp cât caracteristicile lor de mediu și condițiile în care au fost produse și comercializate sunt echivalente cerințelor stabilite de autoritatea contractantă.

152. În plus, la atribuirea contractului, autoritatea contractantă nu are posibilitatea de a lua în considerare politica generală de achiziții a ofertanților, ci doar comportamentul de achiziție al acestora care are legătură directă cu produsele de furnizat. În cazul în care autoritatea contractantă solicită ofertanților informații și dovezi cu privire la durabilitatea produselor și a politicii comerciale a acestora, această cerință trebuie să fie formulată concret și să aibă o legătură suficient de relevantă cu obiectul contractului.

70 — Hotărârea Comisia/CAS Succhi di Frutta (citată la nota de subsol 19, punctul 111), similar, Hotărârea din 14 octombrie 2004, Comisia/Republica Franceză (C-340/02, Rec., p. I-9845, punctul 34), și Hotărârea din 10 decembrie 2009, Comisia/Republica Franceză (C-299/08, Rep., p. I-11587, punctul 41), conform cărora principiul transparenței impune ca obiectul unui contract de achiziții publice, precum și criteriile pentru atribuirea acestuia să fie stipulate în mod clar.

153. În speță, provincia Noord-Holland nu a respectat decât parțial aceste reguli. În condițiile contractuale ale contractului de achiziții publice în litigiu, începând cu anul 2008, aceasta a încălcat trei dispoziții de drept al Uniunii: articolul 2, articolul 23 alineatul (6) și articolul 53 alineatul (1) litera (a) din Directiva 2004/18. În schimb, nu se poate constata o încălcare a celorlalte dispoziții invocate de Comisie, și anume a articolului 23 alineatul (8), a articolului 44 alineatul (2) și a articolului 48 alineatele (1) și (2) din Directiva 2004/18.

VI – Cheltuielile de judecată

154. În temeiul articolului 69 alineatul (3) din Regulamentul de procedură, Curtea poate să repartizeze cheltuielile de judecată sau poate decide ca fiecare parte să suporte propriile cheltuieli de judecată. Această dispoziție se aplică în special în cazul în care părțile cad în pretenții cu privire la unul sau la mai multe capete de cerere.

155. Având în vedere ansamblul considerațiilor de mai sus, în speță Comisia are câștig de cauză cu privire la primul aspect al primului său motiv, la al treilea aspect al celui de al doilea motiv și la al treilea motiv. În schimb, Comisia cade în pretenții cu privire la al doilea aspect al primului motiv și cu privire la primul și al doilea aspect ale celui de al doilea motiv.

156. În acest context, considerăm că este echitabil ca fiecare parte să fie obligată la plata propriilor cheltuieli de judecată [71].

VII – Concluzie

157. În temeiul considerațiilor de mai sus, propunem Curții să dispună după cum urmează:

„1) Regatul Țărilor de Jos a încălcat obligațiile care îi revin în temeiul tratatelor pentru motivul că, în anul 2008, în procedura de atribuire a unui contract de achiziții publice având ca obiect furnizarea și gestionarea distribuitoarelor de cafea, provincia Noord-Holland

— a prevăzut în mod obligatoriu ca ceaiul și cafeaua care urmau să îi fie livrate să fie prevăzute cu marca de calitate «EKO» sau cu o altă marcă de calitate care are la bază criterii identice, încălcând articolul 23 alineatul (6) din Directiva 2004/18;

— a formulat în cuprinsul caietului de sarcini «cerințe de calitate» neclare pentru potențialii ofertanți în ceea ce privește «achizițiile constante și comportamentul responsabil din punct de vedere social», încălcând articolul 2 din Directiva 2004/18, și

— a prevăzut în cadrul criteriilor de atribuire faptul că se vor acorda puncte în plus pentru «ingredientele» de livrat care prezintă mărcile de calitate «EKO» și/sau «Max Havelaar» sau o altă etichetă care are la bază aceleași criterii, încălcând articolul 53 alineatul (1) litera (a) din Directiva 2004/18.

2) Respinge în rest acțiunea.

3) Fiecare parte suportă propriile cheltuieli de judecată.”

71 — A se vedea în același sens, de exemplu, Hotărârea din 29 aprilie 2010, Comisia/Germania (C-160/08, Rep., p. I-3713, punctul 133).